

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

Dr hab. n. med. Małgorzata Marchelek-Myśliwiec

Szczecin, 12.12.2023

Klinika Nefrologii, Transplantologii i Chorób Wewnętrznych

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

Recenzja osiągnięcia naukowego lek. Emilii Bylickiej-Szczepanowskiej, pt. *"Problemy zdrowotne Pigmejów BaAka zamieszkujących obszary leśne Republiki Środkowoafrykańskiej"* w postępowaniu o nadanie stopnia doktora nauk medycznych

Problemy zdrowotne mieszkańców Afryki są tematem zawsze aktualnym, ponieważ pomimo starań wielu organizacji humanitarnych poziom opieki medycznej tym kontynencie jest nadal niewystarczający. Plemiona Pigmejów z uwagi na unikalne cechy genetyczne warunkujące między innymi niski wzrost są grupą etniczną, która jest od wielu lat w kręgu zainteresowań badawczych wielu naukowców. Zmiany jakie nastąpiły w ostatnich dziesięcioleciach spowodowały szeroko pojętą marginalizację ich życia i podporządkowanie innym grupom etnicznym. Pigmeje w warunkach naturalnych potrzebują do przetrwania miejsc, w których można zdobywać żywność prowadząc koczowniczy tryb życia, polując i zbierając w sposób naturalny pożywienie. W odróżnieniu do ludności osiadłej zajmującej się rolnictwem, nie uprawiają ziemi i nie hodują zwierząt. Ekspansja ww. społeczności zajmujących się wycinaniem lasów pod uprawy spowodowała znaczne ograniczenie obszarów ekosystemu leśnego, na których Pigmeje mogliby prowadzić taki tryb życia, jak ich przodkowie. Rezultatem negatywnych dla nich zmian jest degradacja ich pozycji społecznej, co wiąże się w sposób istotny z pogorszeniem warunków socjalno-bytowych.

Przedstawiona mi do oceny praca doktorska lekarz Emilii Bylickiej-Szczepanowskiej jest unikalna, gdyż oprócz rzetelnie przeprowadzonych badań naukowych zwraca ona uwagę na istotne, problemy zdrowotne tej populacji. Wyniki badań epidemiologicznych przeprowadzonych wśród Pigmejów do tej pory przez innych badaczy są szczątkowe i nie odzwierciedlają dramatycznych warunków ich egzystencji. Dotyczy to zarówno sfery zdrowotnej, jak i sanitarno-higienicznej. Brak dostępu do czystej wody pitnej oraz dostępu do podstawowej opieki zdrowotnej prowadzi do zwiększonej chorobowości i wyraźnie skróconej średniej życia w porównaniu do innych plemion zamieszkujących ten sam obszar. W 2008 roku Pigmeje Aka zostali wpisani na listę reprezentatywną niematerialnego

dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO, niestety w żaden sposób nie poprawiło to ich sytuacji życiowej.

Dysertacja ma formę cyklu powiązanych ze sobą prac o tematyce związanej z sytuacją zdrowotną populacji Pigmejów BaAka zamieszkujących tereny Republiki Środkowoafrykańskiej. W dwóch publikacjach doktorantka jest pierwszym autorem, w dwóch pozostałych współautorem. Cykl jest poprzedzony wstępem, który wprowadza czytelnika w problematykę prac badawczych. Wyszczególnione są i jasno sformułowane cele badawcze. Badania doktorantki skoncentrowały się na najczęściej występujących jednostkach chorobowych w tym obszarze geograficznym: malarii, pasożytach jelitowych oraz yaws, krętkowicy endemicznej.

Cykl publikacji składa się z czterech pozycji:

1. **Bylicka-Szczepanowska E**, Korzeniewski K, Lass A. Prevalence of Plasmodium spp. in symptomatic BaAka Pygmies inhabiting the rural Dzanga sangha region of the Central African Republic. Ann Agric Environ Med. 2021; 28(3): 483-490. Doi:10.26444/aaem/141872.
2. **Bylicka-Szczepanowska E**, Korzeniewski K, Pokorna-Kalwak D. Yaws in Pygmy and Bantu children inhabiting the rural zones of Central Africa. Postępy Dermatol Alergol. 2022;39(5):887-892. Doi:10.5114/ada.2021.109604.
3. Korzeniewski K, Augustynowicz A, **Bylicka-Szczepanowska E**, Pokorna-Kalwak D. Intestinal parasitic infections in a population of BaAka Pygmies inhabiting the Congo Basin in the Central African Republic. Ann Agric. Environ Med. 2021;28(1):127-130. Doi: 10.26444/aaem/131648.
4. Korzeniewski K, **Bylicka-Szczepanowska E**, Lass A. Prevalence of Asymptomatic Malaria Infections in seemingly Healthy Children, the rural Dzanga Sangha Region, Central African Republic. Int J Environ Res Public Health. 2021;18(2): 814. doi:10.3390/ijerph18020814.

Wymienione powyżej prace są opublikowane w języku angielskim i zamieszczone w czasopiśmie z listy filadelfijskiej o łącznym Impact Factor = 8,260.

Publikacje mają typowy układ: wstęp, cele pracy, materiał i metodykę, wyniki oraz dyskusję. Dysertacja zawiera następujące elementy: wstęp, cel pracy, publikacje, komentarz cyklu publikacji monotematycznych, podsumowanie, wnioski, streszczenia w języku polskim i angielskim oraz piśmiennictwo.

W pierwszej z cyklu publikacji, pt: *Prevalence of Plasmodium spp. in symptomatic BaAka Pygmies inhabiting the rural Dzanga sangha region of the Central African Republic*, doktorantka podjęła ważny z punktu widzenia epidemiologii temat zarażeń innymi typami

zarodźców malarii niż powszechnie występujący gatunek *Plasmodium falciparum*. Ten ostatni, według danych WHO, odpowiedzialny jest za ponad 99% zarażeń w Afryce Subsaharyjskiej. Doktorantka w swoim badaniu wykazała zdecydowane różnice w wykrywaniu malarii przy wykorzystaniu szybkich testów RDTs w kierunku *Plasmodium falciparum* oraz przy użyciu molekularnych testów PCR. Potwierdziła obecność innych typów zarodźców, które nie są raportowane w oficjalnych statystykach WHO. Jest to bardzo cenne odkrycie, które w sposób praktyczny przekłada się na postępowanie medyczne, ponieważ leczenie może wymagać zastosowania innego schematu leczenia przeciwpasożytniczego. Wykazanie obecności innych gatunków niż *Plasmodium falciparum* powinno nieść za sobą możliwość stosowania testów dedykowanych odmiennym typom zarodźców malarii.

Druga publikacja poświęcona jest prewalencji występowania objawowej infekcji *Treponema pallidum subsp. pertenue* w populacji dzieci Pigmejów i Bantu. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) kładzie szczególny nacisk na konieczność aktywnego wykrywania tej wysoko zakaźnej choroby, której odległe skutki powodują trwałą niepełnosprawność zakażonych osób. W publikacji doktorantka szczegółowo opisuje jej patogenezę i znaczenie w kontekście odległych skutków zdrowotnych – między innymi trwałego uszkodzenia tkanki kostnej i chrzęstnej. Wyniki jakie uzyskała wykazują, że od dziesięcioleci problem ten jest nierozwiązany, pomimo prostych metod leczenia.

Trzecia z cyklu publikacja, pt. *Intestinal parasitic infections in a population of BaAka Pygmies inhabiting the Congo Basin in the Central African Republic* dotyczy problemów zdrowotnych pojawiających się w wyniku zarażeń pasożytami jelitowymi. Inwazje te w krajach rozwijających się stanowią ważny problem zdrowotny. Ich konsekwencje są poważne z uwagi na współwystępowanie z innymi chorobami infekcyjnymi oraz nieinfekcyjnymi, np. z niedożywieniem. Wyniki tej pracy jasno wskazują na powszechną obecność zarażeń pasożytniczych w populacji Pigmejów, co oznacza, że warunki w jakich bytują nadal dalekie są od warunków spełniających podstawowe standardy sanitarno-higieniczne. Drugim ważnym wnioskiem jest nieustająca potrzeba systematycznego, okresowego leczenia przeciwpasożytniczego ludności zamieszkującej rejony endemicznego występowania geohelminatów, w szczególności glistnicy i choroby tęgoryjcowej.

Ostatnia z cyklu publikacja poświęcona jest zagadnieniu występowania bezobjawowego zarażenia zarodźcami malarii. Testy RDTs były przeprowadzone wśród 500 dzieci w wieku 1-15 lat. Do badania

przesiewowego zakwalifikowano dwa plemiona: Pigmejów i Bantu. Uzyskane wyniki wskazują na duży procent bezobjawowych zarażeń, zbliżony do wyników jakie otrzymano wśród dzieci objawowych. Rezultaty tego badania w sposób jednoznaczny pokazują jak ważne jest przeprowadzanie testów profilaktycznych wśród małych dzieci, u których malaria występuje częściej, a jej przebieg kliniczny może być dramatyczny i prowadzić do zgonu. Na podstawie badań przeprowadzonych do tej pory wśród dzieci zamieszkujących rejony malaryczne jasno wynika, że jest to grupa szczególnie wrażliwa na zarażenie z uwagi na nie w pełni rozwinięty układ immunologiczny, co bezpośrednio przekłada się na zwiększoną częstość objawowej, ciężkiej inwazji zarodźcami malarii.

Przedstawiona mi do oceny praca doktorska ma unikalny wymiar, ponieważ łączy ze sobą wartości naukowe, jak i humanitarne. Materiał i metody badawcze zostały prawidłowo zaplanowane. Duża liczebność badanych grup jest niewątpliwym atutem tej pracy i zapewnia otrzymanie rzetelnych wyników analizy statystycznej. Wyniki badań zostały przedstawione w postaci tabel i zdjęć. Wnioski z wykonanych badań zostały prawidłowo sformułowane i są zbieżne z wynikami innych badań o tej tematyce. W dyskusji doktorantka wykorzystała najbardziej aktualne piśmiennictwo oraz komentując otrzymane wyniki odniosła się do najnowszych zaleceń WHO. Opisała szczegółowo dostępne metody leczenia i ich skuteczność. Pomimo, że badania były przeprowadzane w różnych punktach czasowych i dotyczyły różnych chorób pasożytniczych i zakaźnych, analizując je łącznie mamy obraz wielochorobowości jaka dotyka to społeczeństwo.

Rozprawa doktorska lekarza Emilii Szczepanowskiej-Bylickiej spełnia warunki określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz 595 z późniejszymi zmianami) w związku z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U z 2018 poz 1669 z późn. zm). W oparciu o powyższą ocenę mam zaszczyt zwrócić się do Rady Naukowej Wojskowego Instytutu Medycznego – Państwowego Instytutu Badawczego o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie lekarz Emilii Szczepanowskiej-Bylickiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Jednocześnie wnioskuję o wyróżnienie rozprawy doktorskiej lekarz Emilii Szczepanowskiej-Bylickiej. Uzasadnienie wyróżnienia:

1. Unikalny charakter dysertacji – ocena stanu zdrowotnego zamkniętej populacji żyjącej na marginesie społeczeństwa Republiki Środkowoafrykańskiej.
2. Wielowymiarowy charakter łączący badania naukowe i spojrzenie humanitarne.

1. Zwrócenie uwagi na dotychczasową nieskuteczność działań dużych organizacji zaangażowanych w pomoc medyczną, co może doprowadzić w przyszłości do wyginięcia populacji Pigmejów.

Małgorzata Marchelek-Myśliwiec

Dr hab. n. med. Małgorzata Marchelek-Myśliwiec
specjalista chorób wewnętrznych
nefrologii, transplantologii klinicznej
i medycyny sportowej
5190233

